

La cobertura mediàtica de les dones esportistes amb discapacitat. Anàlisi de la premsa diària de quatre països europeus durant els Jocs Paralímpics de Sydney 2000*

ERIC DE LÉSÉLEUC
Maître de Conférences
Université de Montpellier 1
(França)
eric.deleseleuc@univ-montp1.fr

PAPPOUS ATHANASIOS
Senior Lecturer
Centre for Sports Studies
University of Kent (Regne Unit)
sakis_pappous@yahoo.es

ANNE MARCELLINI
Maître de Conférences
Université de Montpellier 1
(França)
anne.marcellini@univ-montp1.fr

Resum

Les investigacions sobre la mediatització de les dones esportistes mostren, per una banda, que aquestes estan menys representades que els homes, per una altra, que la seva imatge està fortament sexualitzada. A més, en contraposició amb els homes, els articles dels que són objecte les presenten generalment en el seu paper de mare, esposa, etc.; és a dir les emmarquen en ambients no esportius. Per afegiment, sabem que en certs punts el tractament mediàtic d'esportistes amb discapacitat és diferent al dels qui no la tenen. Però quines peculiaritats apareixen en el tractament mediàtic de les dones esportistes discapacitades? L'estudi de la cobertura de premsa dels Jocs Paralímpics (Sydney 2000) presentat aquí (basat en una anàlisi qualitativa i quantitativa de 108 articles editats per diaris alemanys, anglesos, espanyols i francesos) mostra que, contràriament al que s'esperava, les dones esportistes amb discapacitat no estan quantitativament menys representades que els homes. Per tant, en aquest cas no hi ha estigmatització per ocultació específica. Tanmateix, aquesta adopta formes més insidioses. L'anàlisi dels elements qualitius dels reportatges i de les fotos mostra que, efectivament, les dones apareixen fortament "infantilitzades" i "trivialitzades" (Jones, 1999) als diaris que cobreixen els Jocs Paralímpics.

Paraules clau

Discapacitat; Esport; Premsa escrita; Mitjans de comunicació; Jocs Paralímpics; Sociologia.

Abstract

The Mediatization of Sports Women with Disability. Newspapers Analysis from Four European Countries during the Sydney's 2000 Paralympic Games

Data concerning mediatization of the female athletes are showing that on the one hand, women are less represented than men and, on the other hand, their image is frequently sexualized. In addition, contrary to men, media often focuses on their social roles as mother, wife, etc., i.e. female athletes are frequently portrayed in scenes non related with the sport dimensions. It is also known that media treatment of disabled athletes is quite different from those of others athletes. But, which are the peculiarities concerning media treatment of female athletes with disabilities? In the present study a qualitative and quantitative analysis of the Paralympic Games in Sydney 2000 has taken place, including 108 articles from German, English, Spanish, and French newspapers. Our data shows that, contrary to what was expected, women with disabilities are not specially underrepresented compared to men; quantitatively there is no presence of a specific stigmatization. But a qualitative analysis of texts and photos shows that a stigmatization process is taking place through a more insidious form: the female Paralympic athletes are largely "infantilised" and "trivialized" (Jones, 1999) in the newspapers which cover the Paralympic Games.

Key words

Disability; Sport; Newspapers; Mass media; Paralympic Games; Sociology.

* Els autors d'aquest article formen part de Jeune Equipe 2516 : Santé, Education et Situation de Handicap de la Université Montpellier1.

Introducció

A causa del ràpid desenvolupament de les activitats físiques adaptades en els últims vint anys, s'ha difós i institucionalitzat àmpliament la pràctica de l'esport de les persones amb discapacitat que segueix el model esportiu de la superació de marques. Les competicions esportives específiques que enfronten en nombroses disciplines a persones amb discapacitat, s'han multiplicat passant del nivell local al nivell internacional. A França, i a nombrosos països europeus, les institucions esportives es van organitzar en els seus inicis a partir de les classificacions mèdiques de les deficiències: la *Fédération Française Handisport* per a persones amb discapacitat física en una primera fase, i en una segona fase també per a invídenes, la *Fédération Française du Sport Adapté* per a deficients i persones amb malalties psíquiques, la *Fédération Sportive des Sourds de France* per a deficients auditius. En l'últim decenni del segle xx va veure la llum el Comitè Internacional Paralímpic (IPC) en proposar el reagrupament de totes les persones esportistes amb discapacitat en el marc d'un esdeveniment internacional d'alt nivell: els Jocs Paralímpics. Aquest esdeveniment esportiu comença a beneficiar-se de certa cobertura mediàtica, major que en d'altres competicions esportives per a les persones amb deficiències. Què pot mostrar-nos l'anàlisi d'aquesta cobertura mediàtica?

En un primer moment, el que crida l'atenció del tractament mediàtic dels Jocs Paralímpics és l'afany reiterat a garantir que els Jocs Paralímpics i els Jocs Olímpics rebin el mateix tracte. La insistència sobre el mateix calendari, el mateix lloc de celebració de les proves, l'allotjament d'esportistes a la mateixa vila olímpica subratllen constantment aquesta lògica igualitària. Però convé examinar aquests discursos en vista dels treballs ja realitzats sobre temes similars, especialment als Estats Units: els i les esportistes discapacitats d'alt nivell són objecte de menor cobertura mediàtica que els seus homòlegs sense discapacitat.

Actualment disposem de coneixements avançats científics en Psicologia social i en Psicologia de la discapacitat (Barnes *et al.*, 1999; Olivier *et al.*, 1998; Bogdan *et al.*, 1989; Ruiz, 2005) que demostren, des de fa ja molts anys, que les persones amb discapacitat són objecte de representacions socials globalment negatives en les societats europees (són “menys” que les persones “normals” o “vàlides”) i, en conseqüència, són objecte

d'una forma d'estigmatització en la societat (en el sentit de Goffman, 1963).

Els treballs psicològics i psicosociològics sobre la temàtica “esport i discapacitat”, desenvolupats principalment en l'àrea acadèmica de Ciències de l'Activitat física i de l'esport van demostrar que les persones discapacitades esportistes presentaven una autoestima més positiva que les no esportistes, i que progressivament aconseguïen reconstruir-se una identitat social positiva malgrat l'estigmatització, en allunyar-se de les representacions socials comunes de la discapacitat (Taub *et al.*, 1999, 2004). Es manifesta així que la pràctica de l'esport forma part d'un procés de desestigmatització de la discapacitat i de les persones discapacitades, tant per a elles mateixes com per al seu entorn social. Per tant, fer esport contribueix al procés d'integració social d'aquestes persones (Marcellini *et al.*, 2003).

La investigació sobre la mediatització i la comunicació (Akoun, 1998; Bourdieu, 1996; Trowler, 1996) ha demostrat, a més, que els mitjans de comunicació tenen un paper fonamental en la producció i reproducció de les representacions socials, així com en el reforç de les normes i de les actituds presents a les nostres societats.

Partint d'aquests tres supòsits teòrics, es pot pensar que els mitjans de comunicació exerceixen un paper importantíssim en el procés d'estigmatització i de desestigmatització de les persones discapacitades, segons el lloc que els dediquin i els texts i imatges que produeixin sobre això, els aspectes que escullin tractar o els que ometin.

Generalment, la qüestió teòrica que articula des d'aquest moment els temes de l'esport de les persones discapacitades i dels mitjans de comunicació pot ser formulada així:

En quina mesura intervenen els mitjans de comunicació en els processos d'estigmatització o de desestigmatització de les persones discapacitades a través de la cobertura mediàtica dels esdeveniments esportius que els hi dediquen?

Aquesta pregunta general pot desdoblar-se de la següent forma: Els mitjans de comunicació concedeixen espai a les persones amb discapacitat? Quin és aquest espai? Quines són les representacions socials de la discapacitat transmises pels mitjans? Aquestes representacions socials contribueixen al procés d'estigmatització o desestigmatització de les persones discapacitades? Exis-

teixen diferències significatives sobre això entre els diferents països europeus?

Aquest és el plantejament general en el que s'integra la investigació, tema d'aquest article. Però aquest no s'ocuparà de tot el conjunt de les preguntes ja que no han estat tractades encara en la seva totalitat. Tal com es desenvolupa en l'apartat sobre la perspectiva teòrica i les hipòtesis, aquest article, partint de les consideracions generals exposades, se centrarà específicament en el tractament mediàtic de les dones esportistes discapacitades en la premsa escrita que va cobrir els Jocs Paralímpics de Sydney 2000.

Marc teòric i hipòtesi

L'examen de la literatura científica que tracta dels mitjans de comunicació i la discapacitat o, més encara, dels mitjans de comunicació, la discapacitat i l'esport, permet observar coneixements ja establerts. La premsa escrita, la televisió o fins i tot el cinema han realitzat diversos treballs sobre el tractament mediàtic de les persones discapacitades, esportistes o no.

Les conclusions revelen l'existència d'imatges esterotipades associades a les discapacitats com la compassió, o l'admiració, la victimització, el patetisme (Schantz *et al.*, 2001).

El fenomen del camuflament de certs tipus de discapacitats també apareix de forma repetida, camuflament que afecta especialment la deficiència mental i la paràlisi cerebral (Combrouze, 2000). Al contrari, les investigacions fan ressaltar la utilització exagerada de la cadira de rodes com a emblema i símbol de la discapacitat. Aquests resultats poden ser interpretats des del punt de vista de les normes d'acceptabilitat social: hi hauria discapacitats "mostrables" i altres que convindria ocultar (Lachal, 2000; Marcellini i de Leseleuc, 2001).

En termes de contingut, Lachal destaca, per exemple, que pel que fa a les persones amb discapacitat, el tema de la sexualitat no s'aborda mai, creant així una imatge asexual de les persones discapacitades, com si la definició social de la discapacitat considerés el sexe una qüestió secundària. Les conclusions sobre la mediatització d'esportistes amb discapacitat revelen que es parla poc de les dones i, sobretot, que se les mostra poc. Quan les esportistes discapacitades apareixen, són plans del rostre, al contrari de la posada en escena de l'esportista "normal" de la qual preferentment es mostra el cos i no la cara. Tot això fa pensar a certs autors com Schantz o Lachal que en els mitjans de comunicació hi

ha una lògica de deserotització del cos de la dona esportista discapacitada.

A més, s'observa una forta "nacionalització" en el tractament que fa la premsa escrita de l'esport de les persones discapacitades (Zola, 1991; Clogston, 1990). La premsa de cada país tendeix fortament a no parlar més que dels qui representen el seu país, seguint d'aquesta forma una lògica nacionalista. Aquesta tendència té relació directa amb una altra constatació: contràriament a com es tracten les proves esportives clàssiques, en referir-se a les de les persones amb discapacitat, els diaris parlen poc dels assoliments, dels rècords mundials i rarament esmenten els enfrontaments entre qui guanya i qui perd, les trapes, etc.

Gràcies a aquest examen de les dades provinents de la literatura, es demostra que els mitjans de comunicació no perceben l'esport de les persones amb discapacitat i als esportistes amb discapacitat de forma idèntica, malgrat que en un primer moment es podia pensar que la participació en l'alta competició permet transformar positivament la imatge social de les persones discapacitades en aproximar-la a la d'"esportistes". A més, com ja ha estat assenyalat, el tractament canvia d'un país a l'altre (Schantz, 2001; Marcellini i de Léséleuc, 2001). Algunes investigacions han observat sistemes de categorització implícits i convé justament aclarir què es valora i què, al contrari, es desvalora (fins i tot s'elimina) en la realitat esportiva de les competicions de les persones discapacitades. Això ajudaria a comprendre com s'organitza el procés de transformació de la imatge social de la discapacitat partint del context esportiu, on es realitza una desestigmatització de forma efectiva i, a l'inrevés, en quina mesura l'esport produeix o reproduceix una lògica d'estigmatització.

En resum, s'observa que:

- Existeixen alguns estereotips: la compassió, l'admiració, la victimització, el patetisme, etc. (Clogston, 1990).
- Es donen casos de camuflament de certes deficiències (la intel·lectual, la mental i la paràlisi cerebral) (Combrouze, 2000).
- Es dona una aparició exagerada de la cadira de rodes presentant-la com l'emblema de la deficiència, com si hi hagués discapacitats "mostrables" i d'altres que és millor ocultar (Lachal, 2000).
- Més específicament amb referència a persones discapacitades: mai no es parla de sexualitat (Lachal, 2000).

- Més concretament referent a les dones discapacitades esportistes: en primer lloc es parla poc de les dones i sobretot no són mostrades. I quan ho són, només es veu el rostre, mentre que en la cobertura mediàtica de l'esport és al revés, s'enfoca molt més el cos femení que el rostre. Duncan (1990) i Robinson (2002) observen que, a l'inrevés, les fotografies de la premsa esportiva realcen les característiques físiques femenines (cabell llarg, maquillatge, natges, malucs, pits). De tot això es conclou que els mitjans de comunicació desposseeixen la dona discapacitada del seu erotisme i de la seva feminitat.
- També pel que fa a les dones esportistes: Dimi-trescu (2006) indica que són "infantilitzades", en esmentar la seva vulnerabilitat, la seva sensibilitat i la seva fragilitat, mentre que Fullerton (2006) assenyala que, encara éssent persones adultes, els termes utilitzats evocuen la infantesa i l'adolescència, cosa que no és el cas dels homes esportistes. Així mateix, Frith *et al.* (2004) assenyalen que les dones són tractades pel seu nom de pila mentre que els homes ho són pel seu cognom. Finalment Hoover-Dempley *et al.* (1986) i Holland (2004) destaquen que amb freqüència són presentades des d'un punt de vista emocional (plorant o rient), mentre que els homes no. A part d'aquest procés d'infantilització, també són sotmeses a una forma de "trivialització" (Jones *et al.*, 1999). És a dir, en lloc de fixar l'atenció en aspectes esportius com els assoliments o l'entrenament, la premsa esportiva parla més d'aspectes no esportius com la família, la vida quotidiana o fins i tot les seves relacions fora del context esportiu.

Així doncs, podem formular la següent hipòtesi general:

En la mesura que, d'una banda, com va demostrar Louveau (2000), al món esportiu les dones tenen dificultats per ser tractades amb igualtat, i per una altra, com demostren els treballs de Marcellini i de Léséleuc (2003), les persones amb discapacitat sofreixen un procés d'estigmatització social, la hipòtesi formulada aquí consisteix a pensar que les dones esportistes discapacitades sofreixen un procés d'estigmatització doble, per ser dona i a més per tenir una discapacitat. *Per tant, es pot formular la hipòtesi que el tractament mediàtic dels jocs paralímpics reproduirà certes formes de*

La cadira de rodes: un símbol de la discapacitat.
(Foto: <http://www.sxc.hu/photo/499335>)

l'estigmatització social soferta per les dones discapacitades esportistes.

Més exactament, pel que fa a aquest article, una subhipòtesi permet caracteritzar les formes de l'estigmatització que sofreixen. Tenint en compte les dades precedents, es pot pensar que:

Les dones discapacitades esportistes són menys presents que els homes en la premsa escrita que cobreix els Jocs Paralímpics i que, quan se'n parla, són objecte dels estereotips següents: desposseïment de la seva feminitat, trivialització i infantilització.

Mètode

Mostra

La mostra estudiada està constituïda per dos grans diaris nacionals de gran tirada de quatre països europeus: *El País* i *El Mundo* (Espanya), *The Times* i *The Independent* (Anglaterra), *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Die Süddeutsche Zeitung* (Alemanya) i *Le Monde* i *Le Figaro* (França).

L'anàlisi es basa en 108 articles (incloses 58 fotos) publicats entre el 16 i el 30 d'octubre de 2000 (els Jocs Paralímpics de Sydney es van celebrar entre el 18 i el 29 d'octubre). Els articles estrangers han estat integralment traduïts al francès. L'equip d'investigació està constituït per membres bilingües alemanys, anglesos i espanyols. Tanmateix, per tal de facilitar la comparació dels textos entre ells, les traduccions han estat revisades per traductors externs per tal de verificar-les i harmonitzar-les.

S'ha escollit un enfocament quantitatiu per estimar l'espai acordat a les dones esportistes discapacitades en la premsa escrita durant els Jocs Paralímpics. Per aconseguir-ho s'han tingut en compte la freqüència amb què s'esmenta les dones als articles i a les fotos en les quals apareixen una dona o un home. Després, aquestes xifres s'han creuat amb el nombre de participants per sexe, per medalles guanyades i per país.

S'han analitzat les dades quantitatives següents:

- El nombre de fotos i il·lustracions que tenen com a tema una dona o un home i les seves mesures en cm².
- El nombre d'al·lusions a una dona o a un home (unitat de mesura: la frase).
- La taxa de participació de dones i d'homes del total d'esportistes amb discapacitat que va participar en els Jocs Paralímpics.
- El nombre de medalles guanyades per dones i per homes durant aquells Jocs Paralímpics.

Recopilació i anàlisi qualitativa

L'anàlisi del contingut del text i de la iconografia permet determinar les formes de presentació de les dones esportistes discapacitades.

- Els texts han estat sotmesos a una anàlisi de contingut exploratori segons dos mètodes; una anàlisi temàtica exhaustiva i una anàlisi de les relacions per oposició (Blanchet i Golman, 1992) que posa en relleu els sistemes de representacions socials transmesos per la premsa. L'objectiu d'aquestes anàlisis és evidenciar els elements associats a les formes de descrèdit (processos d'estigmatització) i els associats a les formes d'acceptació (procés de desestigmatització). Amb referència a tot el que s'ha desenvolupat anteriorment en el marc teòric s'intenten localitzar en especial els indicadors de la "trivialització" (elements textuais sobre la vida quotidiana de les esportistes, qual-sevol element que no faci referència al context esportiu), així com els indicadors dels processos d'"infantilització" (elements del discurs que releguen les esportistes a un nivell infantil).
- Les fotos i il·lustracions han estat analitzades des del punt de vista semiològic de la imatge (Joly, 1994). El que es busca especialment en les imatges són els indicadors de la "sexualització/feminització" de les dones.

Resultats

Discriminació de les dones esportistes discapacitades? "En la premsa que s'ocupa dels Jocs Paralímpics es parla menys de les dones que dels homes!"

Primer, cal demostrar la hipòtesi segons la qual una de les formes d'estigmatització social que afecta les dones discapacitades esportistes és que aquestes apareixen menys en el tractament periodístic dels Jocs Paralímpics. Si aquesta desigualtat es demostrés com a exacta, es podria en efecte pensar que es tracta d'una forma de discriminació, que d'altra banda, va ser quantificada per Duncan (1990) amb referència a les dones esportistes sense discapacitat.

Aquesta operació es realitzarà en dues fases. En la primera, es tindran en compte només les xifres brutes a fi de poder comparar-les amb els resultats presents en la literatura científica existent, ja que aquests es basen en les xifres esmentades. Seguidament, aquestes dades brutes seran mesurades en relació amb les característiques específiques del tractament de la informació esportiva. En efecte, si es vol valorar aquestes xifres en tota la seva dimensió, convé verificar si les diferències que puguin aparèixer no s'explicarien per qüestions estrictament esportives. Aquí s'han tingut en compte dues característiques. La primera és la taxa de participació de les dones i dels homes en els Jocs Paralímpics que podria explicar que es parli més o menys de les dones o dels homes segons la presència major o menor dels uns o de les altres. Cal tenir en compte que en els jocs al·ludits, les dones representen prop del 28% de les delegacions i els homes prop del 72%. La segona característica que cal considerar és el nombre de medalles obtingudes per les esportistes i els esportistes. Efectivament, segons el nombre de medalles guanyades, és comprensible que es parli més o menys d'ells o d'elles, ja que un dels pilars de la premsa esportiva són les medalles, els rècords i altres assoliments obtinguts. Això es pot aplicar tant als Jocs Olímpics com als Jocs Paralímpics. Tanmateix, els Jocs Paralímpics tenen una particularitat. En pensar en l'organització de celebracions esportives de l'envergadura d'aquests jocs internacionals, s'espera certa igualtat en termes de quantitat de proves i de tipus de competició per a les dones i els homes. I és així talment, en els Jocs Olímpics la igualtat és pràcticament un fet, amb algunes excepcions. Existeixen algunes proves estrictament femenines com la gim-

nàstica rítmica i esportiva o les barres asimètriques. Certes proves són específiques per als homes, com les anelles. Tanmateix, aquestes particularitats són secundàries i la gairebé igualtat en el nombre de proves porta a la gairebé similitud en termes de medalles disputades. En els Jocs Paralímpics és completament diferent. El número i el tipus de proves esportives es troben en correlació directa amb els tipus de disfunció que presenten els qui hi participen. Això implica una enorme complexitat en termes d'organització i explica en part que d'una a una altra edició dels Jocs les proves canviïn i que les de les dones puguin ser diferents de les dels homes. La presència o no de dones o d'homes en unes o d'altres categories de la discapacitat determina que unes proves se celebrin i d'altres no. La conseqüència és que el nombre de medalles en joc és totalment diferent per a les dones i per als homes; que està reforçat pel fet que, com ja hem vist, el nombre de dones en competició és molt menor que el nombre d'homes. Per tant, en els Jocs Paralímpics el nombre de medalles que les dones van guanyar és quantitativament menys important que el nombre de medalles guanyades pels homes. Veurem que aquesta característica específica dóna sentit al tractament periodístic estudiat.

Anàlisi de les xifres brutes

La *taula 1* sintetitza aquestes dades brutes. El corpus de texts estudiats inclou 113 casos en els quals apareixen una o més dones i 296 que esmenten a un o a més homes. Per la seva part, una o més dones són mostrades a 17 fotos, amb un total de 3.416 cm² de superfície ocupada, mentre que els homes apareixen a 36 fotos que assoleixen 5.357 cm² de superfície total.

Des d'aleshores, al simple cop d'ull d'aquestes dades, es podria dir que les dones esportistes discapacitades estan infrarepresentades en relació amb els homes (*taula 1*), ja que no només es parla menys d'elles als articles sinó que apareixen també menys en les imatges. Es tracta en aquest cas d'una forma d'estigmatització social per ocultació?

	Nombre de cites als diaris	Nombre de fotos	Superfície fotos
Dones	113	17	3.416 cm ²
Homes	296	36	5.357 cm ²
Total	409	53	8.773 cm²

Taula 1

Xifres brutes de la distribució de cites i de fotos de dones/homes als diaris

Les dades mesurades

Per respondre a aquesta qüestió convé posar aquestes dades brutes en relació amb els criteris, enumerats més amunt, que caracteritzen el tractament d'un esdeveniment esportiu. La *taula 2* permet llegir els resultats d'aquesta ponderació a partir de les dues variables independents donades.

- La taxa de participació dona/home.
- El nombre de medalles guanyades per les dones i pels homes.

En els resultats referits a la taxa de participació dona/home es pot destacar que el total de les delegacions dels quatre països implicats en aquest estudi estava constituït per 787 participants i compost per 568 homes (72,2%) i per 219 dones (27,8%) (columna 1; xifres facilitades per les diferents Federacions Nacionals d'Esportistes Discapacitats de cada un dels països implicats). Per tant, es pot concloure que per sota d'aquest percentatge (27,8%) les dones estan infrarepresentades, que per sobre estan hiperepresentades i que si tornem a trobar aquesta proporció, estan equitativament representades. La situació inversa és evident per als homes ja que ens trobem en un joc de suma nul·la, és a dir que quan les dones estan majorment representades, són els homes els que estan infrarepresentats i viceversa.

Des d'un punt de vista proporcional, les cites de dones representen el 27,6% i el 72,4% per als homes (col. 2), les fotos de dones 32,1% i les fotos d'homes 67,9%

	1 % de participació	2 % de cites en diaris	3 % de fotos	4 % de la superfície de les fotos	5 % de medalles guanyades
Dones	27,8%	27,6%	32,1%	38,9%	34,6%
Homes	72,2%	72,4%	67,9%	62,1%	65,4%

Taula 2

Anàlisi ponderada de la representació d'homes i dones als diaris

(col. 3). Mentre que la superfície de les fotos representa 38,9% i 62,1% per a les dones i per als homes (col. 4) respectivament.

Per tant aquesta taula revela que pel que fa al repartiment objectiu dels homes i de les dones que participen en els Jocs Paralímpics (col.1), el tractament escrit (col. 2) és gairebé igual a la participació (cites 27,6%, participació 27,8%). En canvi el tractament fotogràfic (cols. 3 i 4) tendeix a representar en excés les dones (participació 27,8%, fotos 32,1 i 38,9%). Per tant, les dones no només no estan poc representades sinó que a les fotos hi són hiperepresentades.

Pel que fa a la segona variable independent (nombre de medalles guanyades per les dones i pels homes), les dones van aconseguir el 34,6% de les medalles i els homes el 65,4% (col. 5). Comparant aquestes xifres en paral·lel amb les exposades més amunt (cols. 2, 3, i 4) es veu que el tractament escrit informa menys sobre les dones del que pel nombre de les seves medalles guanyades es podria esperar (menor representació: 27,6% davant 34,6%), però que la part de fotografies femenines correspon més o menys a aquesta proporció (lleugera infrarepresentació: 32,1% per a les fotos i hiperepresentació: 38,9% per la seva superfície).

Els tests estadístics utilitzats no validen cap diferència significativa referent a les diferents proporcions, la qual cosa implica que les divergències esmentades no permeten pensar que hi hagi una diferència significativa de tractament entre les dones i els homes en el tractament mediàtic dels Jocs Paralímpics estudiats aquí.

Conclusió provisional

Contràriament al que revelaven les dades en xifres brutes i contràriament al que s'esperava (tenint en compte la literatura existent), quan es treballa amb proporcions basades en variables que estructurin la lògica interna de la cobertura mediàtica esportiva (nombre de participants i medalles aconseguides) les xifres obtingudes mostren que no hi ha discriminació respecte a la cobertura mediàtica d'esportistes amb discapacitat. Segons aquestes dues variables explicatives simples (de la lògica del tractament mediàtic esportiu), la dona no està infrarepresentada quantitativament. La primera part de la hipòtesi queda, d'aquesta forma, invalidada.

Per tant, si existeix una forma d'estigmatització social en la premsa escrita analitzada, amb referència als Jocs Paralímpics, no es troba on s'esperava. És a dir,

en forma de treure espai en la premsa escrita a les dones esportistes amb discapacitat. Que no vol dir que aquesta discriminació no existeixi però, com veurem, és en un altre lloc. Per a això cal tenir en compte cert nombre de dades qualitatives reunides al llarg de l'anàlisi dels articles de premsa i de les fotos que els acompanyen.

Estigmatització femenina i masculina de la discapacitat

L'anàlisi de les fotos i l'anàlisi temàtica del discurs van ser realitzades per posar en evidència les representacions de la dona esportista amb discapacitat transmeses pels mitjans de comunicació i les diferències del tractament mediàtic que se'n fa en relació amb el de l'esportista sense discapacitat.

Es constata que les esportistes presentades a les fotos analitzades corresponen a la imatge del tipus femení ideal (indicadors de Duncan, 1990). Estan maquillades, tenen el cabell llarg, porten joies; elements tots que posen en escena i subratllen la feminitat. Els diaris mostren d'aquesta forma esportistes "presentables" com a dones.

Això es confirma pel fet que les deficiències no són mostrades de la mateixa forma si afecten homes o dones. L'amputació, per exemple, es manifesta en aparèixer els monyons. Aquesta cruesa en l'exposició dels cossos, malgrat que hi va haver esportistes amputades que van participar en els Jocs de Sydney, mai no s'utilitza amb una dona.

Aquesta forma de "presentabilitat" es pot relacionar també amb la sexualització del cos femení de les esportistes en la iconografia que acompanya els articles. Contràriament al que s'esperava pels estudis que afirmaven que la premsa "sexualitza" poc a les dones amb discapacitat, aquest aspecte sí que apareix en la cobertura de les esportistes paralímpiques. Efectivament, les fotos de les dones que van participar a Sydney destaquen les parts corporals que segons Duncan (1990) denoten una dimensió sexual (zones genitals, malucs, pit, cames i natges).

Al contrari, l'aspecte de la trivialització no apareix a les fotos. Cap de les fotos no presenta les esportistes paralímpiques fora d'un ambient esportiu. Tanmateix, els texts d'aquests articles es caracteritzen per referir-se a assumptes que van més enllà d'aquest. La situació familiar, les al·lusions als companys sentimentals, a fills i filles, a la professió i al temps lliure són els temes principals abordats per la premsa quan parlen de les

esportistes. Com ja ha estat esmentat, aquesta al·lusió a elements que no pertanyen a l'esfera de la pràctica esportiva és característica del tractament de la dona esportista en general. Queda així demostrada la subhipòtesi respecte a la trivialització de la dona esportista discapacitada.

En canvi, apareix un fenomen inesperat en aquesta investigació, i és que els homes són “trivialitzats” també. És a dir, ells també sofreixen les referències a la seva família, i de forma general a la seva vida extraesportiva. Això significa que, al contrari del tractament mediàtic de l'esport en general, en el cas dels esportistes discapacitats aquest fenomen no és un factor que distingeixi les dones dels homes.

De la mateixa manera, els nostres resultats mostren el mateix procés d'infantilització en les esportistes i en els esportistes discapacitats. Se'ls designa amb expressions com “noia”, “noi” acompanyats per qualificatius com a “jove” o “petit”, “petita”. El diari *The Independent* parla, per exemple, d'“aquest jove noi de 28 anys” (28-10-2000). En indicar l'edat de l'esportista, el lector s'adona que ja no es tracta d'un noi sinó d'una persona adulta. Aquesta contradicció en la mateixa frase produeix la impressió que aquests esportistes realment no són considerats com adults tot i haver superat l'edat de l'adolescència. El mateix fenomen es manifesta en el cas de les esportistes, com per exemple en el diari espanyol *El Mundo*, que escriu sobre una cèlebre esportista de 37 anys “ahir estava emocionada com una nena”. De nou, aquest procés d'infantilització dels homes esportistes mai no ha estat utilitzat abans en la literatura científica sobre aquest tema. Només ho hem trobat una vegada en un estudi dels comentaris televisats sobre dos esdeveniments esportius de la National Collegiate Athletic Association el 1989 on es va demostrar que la infantilització també afecta els homes de color (Messner *et al.*, 1993).

Conclusió

Hem vist que el lloc general de la dona esportista discapacitada no és el mateix que el de l'esportista no discapacitada. La discriminació en forma d'infrarepresentació de l'esportista en general en relació amb els esportistes en els mitjans de comunicació no apareix en esportistes amb discapacitat. La seva

representació (d'homes i de dones) correspon, més o menys, a la seva participació i al nombre de medalles i èxits aconseguits. Al contrari, fins i tot, s'observa més aviat una hiperepresentació de l'esportista discapacitada en relació amb els esportistes a les fotos que cobreix aquest esdeveniment. No apareix, per tant, el procés de particularització de la dona esportista discapacitada esperat en el marc de l'anàlisi quantitativa.

Pel que fa a les dades de tipus qualitatiu, la *taula 3* resumeix l'absència i la presència dels processos estudiats.

En el cas de les dones, s'observa que hi ha similitud en les característiques entre les esportistes sense discapacitat i les esportistes amb discapacitat. Per hipòtesi, es pensava que no hi hauria sexualització de les esportistes paralímpiques però clarament no és el cas. En els textos l'esportista paralímpica no està sexualitzada però a les fotos sí.

Es pot concloure però no confirmar un cúmul d'estigmatitzacions esperat en el cas de les dones esportistes. (Aquests resultats també podrien interpretar-se al revés, les dones esportistes són tractades mediàticament de la mateixa manera com ho són les esportistes discapacitades).¹

En canvi, estudiant els resultats de la columna dels homes, s'observa que en la cobertura mediàtica dels Jocs Paralímpics aquests últims són “trivialitzats” i “infantilitzats”, i això no era d'esperar. Ens podem preguntar si l'estigmatització no es trobarà justament on no esperem trobar-la, en un procés d'eliminació de la identitat sexual que denegaria a les persones discapacitades, homes i dones, certes possibilitats d'afirmar-se en la distinció del gènere (la qual cosa confirmaria els resultats de Lachal 2000 sobre la dessexualització de les

	JO Homes	JP Homes	JP Dones	JO Dones
Sexualització	?	?	Sí	Sí
Trivialització	No	Sí	Sí	Sí
Infantilització	No	Sí	Sí	Sí

Taula 3

Aspectes destacats de l'anàlisi qualitativa

¹ Els fenòmens de “telenovel·lització” o de “feminització” suggerits per M. Moragas (2000) i D. L. Andrews (1998) podrien explicar això. Tanmateix, a banda que els indicadors necessaris per a això no han estat clarament definits per aquests autors, el fet que només les minories (esportistes amb discapacitat i esportistes de color) es vegin afectades, no apunta en aquesta direcció.

persones discapacitades en els mitjans de comunicació). Per analitzar aquesta possibilitat, cal determinar la dimensió de la sexualització dels homes esportistes, discapacitats o no; però això no ho podem fer encara, perquè, en la bibliografia científica, falten encara els indicadors d'aquesta sexualització masculina.²

Agraïments

Agraïm encardimentament a l'Association Francophone de Recherche en Activité Physique et Sportive (AFRAPS) (Associació Francòfona d'Investigació en l'Activitat Física i Esportiva) pel seu suport financer que ha fet possible l'elaboració d'aquest estudi tant a nivell europeu com a nivell internacional.

A més, aquest programa d'investigació ha rebut el suport de la Comissió Europea en forma d'una beca Marie Curie Intra-Intra-European Fellowship. Contracte núm. MEIF-CT-2006-042104.

Referències bibliogràfiques

- Akoun, A. (1998). *Sociologie des communications de masse*. Paris: Hachette.
- Andrews, D. L. (1998). Feminizing Olympic Reality. *International Review of the Sociology of Sport*. (31/1), 5-18.
- Barnes, C.; Mercer, G. i Shakespeare, T. (1999). *Exploring Disability: a Sociological Introduction*. Cambridge: Policy Press.
- Blanchet, A. i Gotman, A. (1992). *L'enquête et ses méthodes : l'entretien*. Paris: Nathan.
- Bogdan, R. i Taylor, S. (1989). Relationships with Severely Disabled People: The Social Construction of Humanness. *Social Problems*. (36), 135-148.
- Boixadós, M. i Cruz, J. (2000). Avaluació del clima motivacional, satisfacció, percepció d'habilitat i actituds de *fairplay* en futbolistes alevins i infantils i en llurs entrenadors. *Apunts. Educació Física i Esports* (62), 6-13.
- Bourdieu, P. (1996). *Sur la télévision*. Paris: Liber.
- Combrouze, D. (2000). L'information sur les personnes handicapées motrices et sensorielles dans les journaux télévisés. *Handicap, Revue de sciences humaines et sociales*. (82), 27-43.
- Clogston, J. S. (1990). *Disability Coverage in 16 Newspapers*. Louisville: Advocado Press.
- Dumitrescu, A. (2006). *Representation of female athletes in Western and Romanian Media*. Master's Thesis, Florida State University, USA.
- Duncan, M. C. (1990). Sports photograph and sexual difference. The Images of women and men in the 1984 and 1988 Olympic Games. *Sociology of Sport Journal*. (7), 22-43.
- Frith, T.; Cheng, H. i Shaw, P. (2004). Race and Beauty: A Comparison of Asian and Western Models in Women's Magazine Advertisements. *Sex Roles*. (50), 53-61.
- Fullerton, R. S. (2006). Not Playing Fair: Coverage of Minorities in the Sports Pages". *Studies in Media & Information Literacy Education* 6 <http://www.utpress.utoronto.ca/journal/ejournals/similie> (25 febrer 2007).
- Goffman, E. (1963). *Stigmates. Les usages sociaux des handicaps*. Paris: Minuit.
- Holland, P. (2004). The Politics of the Smile; Soft News and The Sexualisation of the Popular Press in Carter C. et Steiner L. *Critical Readings; Media and Gender*. Maidenhead, Open University Press.
- Hoover-Dempsey, K. V.; Plas, J. M. i Wallston, B. S. (1986). Tears and weeping among professional women: En search of new understanding. *Psychology of Women Quarterly*. (10), 19-34.
- Joly, M. (1994). *L'image et les signes, approche sémiologique de l'image fixe*. Paris: Nathan.
- Jones, R.; Murrell, A. J. i Jackson, J. (1999). Pretty versus powerful in the sports pages: Print media coverage of the US Women's Olympic gold medal winning teams. *Journal of Sport and Social Issues*, (23), 183-192.
- Lachal, R. C. i Combrouze, D. (1998). La représentation des personnes handicapées à travers les émissions documentaires de la télévision française. Analyse thématique de 35 émissions diffusées entre 1986 et 1996. *Cahiers Ethnologiques*. (19), 239-262.
- Lachal, R. C. (2000). La représentation des personnes handicapées dans les médias : de l'objet au sujet. *Revue Prévenir*. (39), 97-105.
- Léséleuc de, E. (2009). Internacionalizar los estudios sobre la discapacidad: un punto de metodología. *IIX Congreso Argentino i III Congreso Latinoamericano de Educación Física y Ciencias*. Universidad de La Plata, Argentina, 12 maig 2009.
- Louveau, C. (2000). Au-delà des Jeux Paralympiques de Sydney. Femmes sportives, corps désirables. *Le Monde Diplomatique*, 25.
- Marcellini, A. i Léséleuc de, E. (2001). Les jeux Paralympiques vus par la presse : analyse différentielle entre l'Espagne, la France et l'Angleterre. *IVème Forum de la Fondation Olympique de Barcelone : Deporte Adaptado: competicion u Juegos Paralimpicos*, Barcelona, 8 i 9 novembre 2001, CR-Rom.
- Marcellini, A.; Léséleuc de, E. i Gleyse, J. (2003). L'intégration sociale par le sport des personnes handicapées. *Revue Internationale de Psychosociologie*. (20), 59-72.
- Messner, M. A.; Duncan, M. C. i Jensen, K. (1993). Separating the men from the girls. The gendered language of televised sports. *Genders and Society*. (7), núm. 1, 121-137.
- Moragas Spa, M. (2000). Olimpismo, comunicación y cultura, [article en línia, consulta el 20/12/2007], http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp095_spa.pdf
- Olivier, M. Y. i Barnes, C. (1998). *Social Policy and Disabled People : From Exclusion to Inclusion*. London: Longman.
- Robinson, L. (2002). *Black tights: Women, sport and sexuality*. Toronto: Harper.
- Ruiz, J. (2005). La discapacidad como estigma: un análisis psicosocial del afrontamiento del desempleo de las personas con discapacidad física. [versió electrònica]. *RedSi: revista especializada en formación y empleo de los colectivos con riesgo de exclusión*, 6.
- Schantz, O. i Gilbert, K. (2001). An Ideal Misconstrued : Newspaper Coverage of the Atlanta Paralympic Games in France and Germany. *Sociology of Sport Journal*: (18), 69-94.
- Taub, D. E.; Blinde, E. M. i Greer, K. R. (1999). Stigma management through participation in sport and physical activity: experiences of male college students with physical disabilities. *Human Relations*. (52), 1469-1483.
- Taub, D. E.; McLorg, P. A. i Fanflik, P. L. (2004). Stigma management, strategies among women with physical disabilities: Contrasting approaches of downplaying or claiming a disability status. *Deviant Behavior*. (25), 169-19.
- Trowler, P. (1996). *Sociology in action: investigating the mass media*. Collins Educational.
- Zola, I. K. (1991). Communication barriers between "the able bodied" and "the handicapped". *The psychological and social impact of disability*. New York: Springer, 157-164.

² De manera general, la qüestió d'una definició dels indicadors, comuna al nivell internacional, queda pendent en aquest tipus d'investigació (E. de Léséleuc, 2009).